

8.
RÉSZLETEK A MENETSZAKASZ-PARANCSNOKSÁG ÁLTAL
AZ ÉSZAK-ERDÉLYBEN FELÁLLÍTOTT POLGÁRI ÉS KATONAI
KÖZIGAZGATÁS HELYZETÉRŐL KÉSZÍTETT JELENTÉSBŐL

Bukarest, 1944. november 7.

[...] ⁵²⁰

Bihar megye

A) Katonai hatóságok

Az 5. vasutas ezred egy zászlóalján kívül a megyében más egység nem állomásozik. A többi katonai hatóságot a szovjet parancsnok rendelkezése alapján 1944. november 1-én evakuálták.

B) Polgári hatóságok

A szovjet parancsnok 1944. november 1-én evakuálta a megérkezett román hatóságokat, kivéve a CFR alkalmazottait. ⁵²¹

1.) A helyi közigazgatás

A vármegyét és a nagyváradi városházát (polgármesteri hivatal) a szovjet parancsnok által kinevezett helyi magyar elemek vezetik. A vidéki polgármesteri hivatalokat ad hoc alapon beiktatott román és magyar polgármesterek vezetik.

A városokba a rendet a magyar néprendőrség tartja fenn, de kevés hatékonysággal. A falvak biztonságát a polgárőrségek nagyobb hatékonysággal biztosítják.

2.) A mezőgazdaság

Az őszi vetés kb. 10%-os. Nehézségeket okoz az állatállomány hiánya, a bizonytalanság és az esőzések. Az 1944-es év betakarításának eredményei közepesek, a kalászosok kb. 30%-a csépeletlen. A kukoricatermés közepes, kb. 50–60%-a nincs leszedve. A burgonya jó, kiásás alatt áll.

A mezőgazdasági felszerelés megsemmisült: kevés szekér és traktor található, mivel nagy részüket elvitték.

Állattenyésztés

Az állatállomány nagyon alacsony, mivel a különböző hadseregek elkobozták. A takarmányellátás nagyon jó, vannak tartalékok. Marhavészt nem jelentettek.

Erdészet

Tűzifa kitermelést Élesd, Margitta és Bodonos (?) térségben végeztek. A kitermelt mennyiség nem ismeretes.

3.) A nemzetgazdaság

Az üzemek állapota:

Nagyváradon hat malom érintetlen. A „Carmen” cipőgyár kb. 400 munkással a szovjet hadseregnek dolgozik, 1.000 pár cipőt gyártva naponta. A „Hungária”

cipőgyár megsemmisítve. Két kisebb cipőüzem kb. 100–150 munkással a szovjet hadsereg számára termel. Két bőrgyár sértetlen (zsidó tulajdonban álltak). Két aszfaltgyár ép, közülük a „Tataros” gyár a szovjet hadseregnek dolgozik. Két textilgyár ép, nem termel (zsidó tulajdonban álltak). A „Hungária” szőrmegyár nem működött. A négy téglagyár és cserépgyár nem működik. Pékségek léteznek. Az elektromos- és vízművek működnek. A megyében a malmok nagy része ép.

Kereskedés nem létezik, mivel az üzleteket kifosztották.

Erőforrás: tartalékok csak burgonyából és állattakarmányból vannak.

Ellátás:

Gabona: Nagyvárad számára folyó év november 15-ig elegendő a búza, Nagyszalontán pedig 1944. november 30-ig. A falusi népesség, a hegyvidék kivételével a saját maga által betakarított gabonából elégíti ki igényeit. A hegyvidék szükségleteit Bihar és Szilágy megyéből lehet fedezni a közlekedési feltételek rendezésével.

Hiányzik a só, a cukor, az olaj, a zsiradék, a hús, a fűtőanyag, a CAM ⁵²² termékek, a szappan és más ipari cikkek, valamint a fa.

A románoknál hiányoznak a lábbelik [sic!]. A malmok üzemanyaghiány miatt leálltak. Az élelmiszeripiac megfelelően el van látva áruval.

4.) Adó- és pénzügyek

A pénzügyi élet jelenleg szünetel.

A nagyváradi MAT ⁵²³ szeszgyár ép. A „Moskovits” gyárnak csak az élesztő részlege működik. MAT termékeket nem forgalmaznak. CAM termékek hiányoznak. Az 1944-ben betakarított dohány a termelőknél van.

5.) BNP ⁵²⁴

Pengő és kis mértékben lej van forgalomban. A pengő lej árfolyama 1:30-hoz. Információink szerint a bankok készpénz készletét a Magyar Nemzeti Bank elvitte.

6.) Közmunka

A Kolozsvár–Nagyvárad autót út jó állapotban van, a hidakat nem rombolták le. A Nagyvárad–Székelyhíd–Érmihályfalva–Nagykároly és a Nagyvárad–Margitta útvonalak járhatóak, kevés lerombolt híddal. Közlekedési járművek nincsenek.

A megyében négy kőfejtő létezik.

7.) Közlekedés és hírközlés

A CFR személyzete munkába állt és a hibák javításán dolgozik. Működik a Vonalak Felügyelősége. A nagyváradi vasútállomás lerombolva.

A nagyváradi CFR az egyetlen engedélyezett román intézmény.

⁵²⁰ A kihagyott részben a Háromszék, Csík, Udvarhely, Maros-Torda, Kolozs, Szolnok-Doboka és Máramaros megyei közállapotok leírása olvasható.

⁵²¹ Lásd a 6. sz. dokumentumot.

⁵²² Casa Autonomă a Monopolui – Állami Dohányjüvedék Főpénztára.

⁵²³ Monopol Alcool Tutun – Alkohol és Dohány Monopólium.

⁵²⁴ Banca Națională Română – Román Nemzeti Bank.

A vasútvonalak állapota

Nagyvárad–Sztána szakasz: az állomások között a vonalak érintetlenek. Az állomások, az állomáshelyek mellékvágányai, a víztornyok nagy részben elpusztítva. Az összes híd lerombolva. Megkezdődtek a helyreállítási munkálatok.

Nagyvárad–Érmihályfalva szakasz: megjavítva, a közlekedés számára átadva. A telefonvonalak helyreállítva.

Érmihályfalva–Nagyvárad szakasz: a hidak, víztornyok, a telefon- és távíró berendezések, valamint 11 km vonal megsemmisítve. A 3. vasútasezred három százada dolgozik itt.

Székelyhid–Margitta szakasz: a vonalak érintetlenek. A hidak és az állomások teljes berendezése megsemmisítve. A gördülőanyag nagyon kevés.

*SART.*⁵²⁵ Nagyvárad helysége ép. A helyi- és távközlési központ ép. A belső vonalak jók, a szovjet hadsereg használatában van. A vonalak többsége megsemmisítve.

*PTT.*⁵²⁶ Az épület jó állapotban van és nagyon sok készülékkel valamint műszaki eszközzel van felszerelve. A vonalak legnagyobb részben megsemmisítve.

Araddal való kapcsolattartás érdekében három vonalat állítottak helyre, amelyet a szovjet hadsereg használ.

Püspökladányban 7–8 technikai eszközöket tároló raktár található, amelyek között 80 db. Hugues-készülék van.

8.) Közegészségügy

Létezik egy román katonai kórház, a 8. román század kórháza és négy orosz kórház. Megmaradt egy gyógyszertár nagyon kevés gyógyszerrel.

Nem észleltek fertőző betegségeket.

9.) Közoktatás

A tanítás nem kezdődött meg. A helységek nagy részben jó állapotban vannak.

10.) Igazságszolgáltatás

Szünetel.

11.) Következtetés

Nagyvárad sokat szenvedett a bombázásoktól és a felszabadító háborúktól. A házak legnagyobb része elhagyatott. A Körös folyón két híd lerombolva.

Nagyvárad lakossága kb. 35.000. Kb. 40.000 zsidót deportáltak.⁵²⁷ Kb. 15.000 magyar hagyta el a várost. A régi Magyarországról érkezett tisztviselők közül sokan helyben maradtak. A megyében a közhangulat jó és nyugodt. A város szemmel láthatóan román ellenes. A románokat folytonosan zaklatják. A megszállás idején helyben maradt románok egy része – főleg nők és gyerekek – elhagyják a várost.

525 Societatea Anonima Radio Telefoane – Rádió–Telefon Rt.

526 Posta Telegraf Telefoane – Posta–Távíró–Telefon.

527 Az 1941-es népszámlálás szerint 92.942 lakosa volt a városnak. Ebből zsidó nemzetiségű 1.546 (az 1930-as román népszámlálás szerint 14.746), izraelita felekezetű 21.333 volt. Forrás: Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. II. kötet (Bihar, Maramaros, Szatmár és Szilágy megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között)*. Teiki László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó, Budapest – Csíkszereda, 1999.

A CFR alkalmazottai és vasutas zászlóalj kivételével Bihar megyében nem létezik más civil vagy katonai román hatóság. A közigazgatás a magyarok kezében van. A megyének csupán burgonyából és takarmányból vannak tartalékai. A városi lakosság kevés élelmiszertartalékkal rendelkezik. A hegyvidék gabonahiányban szenved. Szükséges lenne a szállítások megszervezése.

Teljes hiányt szenvednek sóból, cukorból. fűtőanyagból, CAM-termékekből⁵²⁸, gyógyszerből és lábbeliből.

A vasúti összeköttetés Arad–Nagyvárad–Érmihályfalva között helyreállt.

Szatmár megye

A) Katonai Hatóságok

A laktanyákba nem érkeztek meg a román katonai hatóságok.

B) Polgári hatóságok

A rendőrség kivételével sem a megye, sem a megyeszékhely területén nem jelentek meg a polgári hatóságok.

1.) A helyi közigazgatás

A városházát (Szatmárnémeti) és a vármegyét (főispáni hivatal, prefektúrák) a szovjet katonai parancsnok által kinevezett magyar elemek vezetik.

A vidéki községi hivatalokat ideiglenes jelleggel román és magyar polgármesterek vezetik.

A városok rendőrsége kizárólag magyar civil személyekből áll. A csendőrségi őrhelyeket minden községben felállították. A csendőrség irányító központja Nagybányán van, mivel felállítását a megyeszékhelyen ezidáig nem engedélyezték. A falvakban léteznek polgárőrsegek is.

2.) Mezőgazdaság

A vetés kb. 20%-os. Nehézségeket okoz az állatállomány hiánya, a bizonytalanság és az esőzések. A betakarítás 1944-ben közepes. A gabonafélék 30%-a nincs betakarítva. A kukorica és a burgonya betakarítása folyamatban van. A mezőgazdasági felszerelés felszámolva, csekély (minimális). A szekerek hiányoznak, mivel rekvirálták, a traktorokat elvitték.

Állattenyésztés: Elkoboztak nagyon sok tehenet, lovat, juhot. A sertésállomány 60%-a maradt meg. A szárazság miatt a takarmányellátás közepes. A helyi szükségletet kielégíti. Száj- és körömfájást észleltek.

Erdészet: 1944-ben Homoród,⁵²⁹ Ivácskó, Barlafalu, Avasfelsőfalu és Bikszád térségében fakitermelést folytattak. A kitermelt mennyiség kb. 6.000 vagonra becsülhető. Az erdőkben és a vasútállomásokon tárolják. A krasznabéltői és bikszádi fűrészüzemek tudomásunk szerint épek. A „Lomás” és „Someșana” üzemek lerombolva.

528 Dohányárúk.

529 Homoród nevű falu nincs Szatmár megyében. Az említett település lehet Alsó, Közép- vagy Felső-Homoród.

3.) Nemzetgazdaság

Az üzemek állapota

A „Gross” vasgyár, a „Freund” textilárugyár, a „Princz” gép- és háztartási edényeket gyártó üzem, a „Freund” olajfinomító, szatmárnémeti összes malma, az Elektromos Művek, az „Edelmann” étolajgyár lerombolva. A „Haytaiel” szalag és csipkegyár⁵³⁰ részben lerombolva. Elektromos árammal fogják ellátni. Kisebb távíróműhelyek léteznek.

A Stefan cel Mare utcai textilgyár, a „Gutmann” olajgyár, a „Szűcs” és „Liteczki”⁵³¹ bútorgyárak, a „Walent” húsüzem épek, de nem termelnek. Négy sütőde működik. Létezik négy szappangyár, de marószóda hiány miatt nem dolgoznak.

Kereskedelem

Az üzletek kifosztva. Az áru kis hányadát tudták megmenteni.

Erőforrások

Csak burgonyából és tűzifából vannak tartalékok.

Az ellátás

Gabona

Szatmárnémeti tíz napra elegendő búzatartalékkal rendelkezik. Ha a szállítási nehézségeket megoldják, akkor a megye területéről biztosítható a beszerzés. Szatmárhegy hat vagon búzával rendelkezik. A vidéki lakosság, a hegyi falvak kivételével saját termelésből fedezik szükségleteiket. A hegyvidéki települések ellátását ideiglenesen a megyéből fedezni lehet.

Egyéb cikkek – cukor, só, üveg, szappan, marószóda a szappanüzemek számára, a fűtőanyag hiányzik. Van elegendő tűzifa. Itt a problémát a szállítási nehézségek jelentik. Hús és zsiradék kapható. Az élelmiszerpiac megszűnt.

4.) Adó- és pénzügyek

Az adó- és pénzügyi szervek nem működnek.

A MAT, a „Szinérváralja” szesz- és élesztőgyár érintetlen. MAT termékek nincsenek.

CAM. A szatmári üzem összes berendezését, a fermentáló részleg épületeit a bombázások során lerombolták. Az 1944-es év dohánytermése a termelőknél van. A CAM termékei hiányoznak.

5.) A Román Nemzeti Bank.

Az épület jó állapotban van. A bankok nem működnek. A készpénzt a Magyar Nemzeti Bank és a hadsereg elvitte. Forgalomba van a pengő (1:30-hoz a pengő-lej árfolyam) és kismértékben a lej.

6.) Közmunka

Tasnád–Nagykároly útvonal kiváló állapotban van. A hidak lerombolva, ideiglenesen jelleggel helyreállítva.

Nagykároly–Szatmárnémeti útvonal jó. A Szamoson átívelő híd a szatmárnémeti oldalon lerombolva. Az átmeneti jelleggel felállított híd az esős időszak beköszönével tönkre fog menni.

A Szatmárnémeti–Erdőd–Krasznabéltek útvonal – a kevés lerombolt híd kivételével, amelyeket helyreállították – jó állapotban van.

A hírek szerint a Szatmárnémeti–Nagysomkút útvonal jó. A közlekedési járművek megsemmisítve.

7.) Közlekedés és hírközlés

A szatmárnémeti és a nagykarolyi vasútállomás lerombolva, hasonlóképpen a hidak is.

A Szatmárnémeti–Halmi, Szatmárnémeti–Nagybánya–Szilágycseh vonalakon folynak a helyreállítási munkálatok.

A Szatmárnémeti–Bikszád vonal helyreállítás alatt van, rövid időn belül át lesz adva a forgalomnak.

A Szatmárnémeti–Nagysomkút vonalon mind a két sín keskeny.

SART. A Szatmárnémeti épület jó állapotban van. A műszerek hiányoznak. A vezetékek megrongálva. A vonalak és a huzalok legnagyobb részben tönkretéve.

PTT. Az épület jó állapotban van. Nagyon kevés műszer és felhasználható anyag található. A vonalak helyenként megrongálva.

8.) Közegészségügy

Szatmárnémetiben négy, Erdődön egy kórház működik. A gyógyszerárak 80% – a kifosztva. Fertőző betegséget nem észleltek.

9.) Nevelésügy

Az iskolák épek. A Szatmárnémeti leányiskola károkat szenvedett. A tanítás nem vette kezdetét.

10.) Igazságszolgáltatás

Szünetel.

11.) Következtetés

Szatmárnémetiben a légibombázások nagy károkat okoztak. A közhangulat jó. Várják a román hatóságok visszatérését. Szatmárnémeti jelenlegi lélekszáma kb. 9.000 fő.⁵³² A szatmárhegyi menekültek száma kb. 15.000 fő. A zsidó népesség egy részét deportálták, egy részét kényszermunkára hurcolták el. Az utóbbiak közül néhányan visszatértek.

A csendőrség kivételével Szatmár megyében nem jelentkeztek sem a román polgári, sem a román katonai hatóságok.

A városok közigazgatási feladatait magyarok látják el.

A községi polgármesterek nagy hányada román.

Csak burgonyából és fából rendelkeznek tartalékkal.

532 1941-ben Szatmárnémeti összlakossága 53.406 volt, ebből 3.001 román és 48.766 magyar nemzetiségű volt. Forrás: Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. II. kötet (Bihar, Maramaros, Szatmár és Szilágymegye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között)*. Teleki László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó, Budapest – Csikszereda, 1999.

530 A „Haiteier Pál és Fia” nevű cégről van szó.

531 Litterky Ernő vállalatáról van szó.

Kevés területet vetettek be.

A városi lakosságnak csak búzából van egy kevés tartaléka. A szükségletek a megye területéről kielégíthetőek.

A hegyvidék községei gabona hiányban szenvednek.

Teljesen hiányzik a só, cukor, szappan, fűtőanyag, a CAM-termékek, a gyógyszer, a lábbeli a szappangyárak részére a marószóda és a vasáru.

Az ország más területeivel nincsen vasúti, táviró és telefon kapcsolata.

Szilágy megye

A) Katonai hatóságok

Zilahon található: a 4. Hadsereg kiképző központja több mint ötezer fővel, egy helyőrségi század és a térparancsnokság.

B) Polgári hatóságok

A csendőrség és a vasúti alkalmazottak kivételével a megye területén nem jelentek meg a román polgári hatóságok.

1.) A helyi közigazgatás

A zilahi város- és vármegye házat ideiglenesen a megszállás ideje alatt is helyben maradt román elemek irányítják. A prefektus dr. Pintea Augustin, a polgármester Iarca Traian. Román személyzettel nem rendelkezik.

A vidéki polgármesteri hivatalok legnagyobb része román vezetés alatt áll. Zsibón Román Nemzeti Tanács működik. Nagykároly polgármestere magyar, a városban a rendet a magyar polgári rendőrség mellett egy helyőrség is biztosítja.

A csendőrség Suciú őrnagy vezetésével, Zilah központtal minden településen felállította állomáshelyeit. Ez nagymértékben hozzájárul a román közigazgatás megszervezéséhez. Nem áll rendelkezésére semmilyen szállító eszköz.

2.) Mezőgazdaság

A vetés kb. 10%-os. A munkálatok folyamatban vannak. Igavonó állatok egyes helyeken nem állnak rendelkezésre.

Az 1944-es év betakarításának eredményei jók, a kalászosok 40-50%-a lábon áll, a kukorica és burgonya betakarítása folyamatban van. A mezőgazdasági felszerelés megszűnt vagy hiányos.

A szekerek legnagyobb részét elvették.

Állattenyésztés

Igavonó állat kevés maradt meg. A tenyészállatok megmaradtak. A sertésállomány alacsony. A takarmány kielégíti a helyi szükségleteket. Egyes területeken marhavész valamint száj- és körömfájás ütötte fel a fejét. A járvány leküzdésére szükséges eszközök nem állnak rendelkezésre.

Erdészet

Hadad és Sarmaság térségében erdőkitermelést folytattak, a kitermelt mennyiség nem ismeretes.

A csendőrség intézkedéseket fogantatosított az erdők védelme érdekében.

3.) Nemzetgazdaság

A gyárak állapota.

Zilahon a következő üzemek működnek. Egy kereskedelmi malom napi fél vagon mennyiségű búzát őröl meg. Egy paraszt malom, egy húsfeldolgozó és hat pékség – amelyek a katonaság számára termelnek –, egy ép szerelő műhely, egy olajütő és egy elektromos üzem.

Nagykárolyban a szappangyár lerombolva.

A megye területén a malmok épek, de hiányoznak a hajtó szíjak és az üzemanyag.

Kereskedés: Az üzletek legnagyobb részét kifosztották. Az üzletek zárva tartanak.

Tartalékok: burgonyából, gabonából, napraforgóból.

A raktárakat a szovjet és a román hadsereg átvette.

Az ellátás

Gabona: A fogyasztáshoz szükséges mennyiséget a helyi termelés biztosítja mind a helyi, mind a városi lakosság számára.

Egyéb fogyasztási cikkek: a só, a cukor, a lábbeli, a fűtőanyag, a szappan, a vasáru hiányzik.

Hiányzik a kalap és gyermek téli sapka (kucsma), mivel a magyar rezsim alatt katonai sapkát (levente sapkát) viseltek.

Zsír kapható.

Az élelmiszerpiac alig működik.

4.) Adó- és pénzügyek

A MAT nem rendelkezik lerakattal.

A CAM nem rendelkezik lerakattal. Hiányzik a dohány és a gyufa. Az 1944-es év dohánytermése a termelőknél van.

5.) Román Nemzeti Bank

A bankok nem működnek. A bankok készpénzét a Magyar Nemzeti Bank és a magyar hadsereg elvitte.

Forgalomban van a pengő (pengő lej árfolyam 1:30-hoz) és igen kis mértékben a lej.

6.) Közmunka

A Margitta–Tasnád útvonal járhatatlan és igen rossz állapotban van.

Az utak mentén nincsenek kőrakások. Tasnád bejáratánál az Ér folyón átvezető híd lerombolva. Átjutni a folyón csak száraz időszakban lehetséges.

A Krasznabétek–Felsőszopor útvonal járható; egy két kisebb híd lerombolva. Ezeket ideiglenesen megjavították.

A Felsőszopor–Zilah–Zsibó–Szurdok–Csákiigorbó–Dés útvonal jó. Zsibóig a hidak épek. Zsibótól Désig az összes híd lerombolva, a helyreállítottak gyengék. Az Almás folyón való átkelés Zsibótól észak-keletre (Tihónál) nehézkes. Zilah–Szilágyosmlyó és Zilah–Bálványosváralja–Kolozsvár útvonal jó.

A közúti járművek megsemmisítve.

A megye területén található kőfejtő.

7.) Közlekedés

A CFR alkalmazottainak egy része megérkezett.

Margitta–Szilágysomlyó szakaszon a sínek jók. A hidak az állomások felszerelése, a mellékvágányok megsemmisítve.

Szilágysomlyó–Sarmaság szakaszon a hidak, az állomások összes berendezéseikkel együtt megsemmisítve. A sínek jók. A sínek mentén található telefonvonalak megsemmisítve. A Nagykároly–Sarmaság–Zilah–Zsibó szakaszon ugyanez a helyzet.

A gördülőanyag a síneken található. Megkezdték a helyreállítási munkálatokat.

A nagyvárad vasúti felügyelőség küldötte Munteanu mérnök.

Az SART. Az épület az összes felszereléssel együtt lerombolva. A vonalak legnagyobb része megsemmisítve.

A PTT. Az épület nincs lerombolva, ahol nagyon kevés készülék és huzal található. A vonalak egy része megsemmisítve. Megkezdődött a Zilah–Dés közötti két vonal helyreállítása.

Zsibó és Kolozsvár között felállítottak egy telefon-vonalat, a telefonállomás épülete nincs üzembe helyezve, a PTT és az SART épülete lerombolva.

8.) Közegészségügy

Zilahon, Nagykárolyban és Szilágysomlyón működik egy-egy kórház. Zilahon emellett még a 4.hadsereg kórháza is működik.

Három gyógyszertár található kevés gyógyszerrel ellátva. Fertőző betegségről nincs tudomás.

9.) Oktatásügy

Az iskolai épületek épek. A tanítás nem kezdődött meg.

10.) Igazságszolgáltatás

Szünetel.

11.) Következtetés

A városok felmérhetetlen károkat szenvedtek. A közhangulat jó. Várják a román hatóságok felállítását.

Nagyon kevés lakos távozott a magyar hadsereggel, főként az értelmiségiek. Zilah város lakossága az eddigi 9.000 helyett 8.000 főt számlál.⁵³³

A csendőrség és a CFR alkalmazottain kívül nem jelentkeztek a román hatóságok. A csendőrség igen nagy tapintattal működik.

A közigazgatást Nagykároly és kisebb vidéki települések kivételével a román elemek birtokolják. A megye területén semmi sem akadályozza a hatóságok visszatérését.

533 Az 1941-es népszámlálás szerint 8.546 személy élt a városban. 1941-ben Nagyvárad összlakossága 98.621 volt, amelyből 5.104 volt román és 90.715 volt magyar nemzetiségű. Forrás: Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. II. kötet (Bihar, Maramaros, Szatmár és Szilágysomlyó megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között)*. Tekei László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó, Budapest – Csikszereda, 1999.

A jó termés következtében gabonából, burgonyából és napraforgóból tartalékok halmozódtak fel; a kalászosok 40–50%-a levágatlan.

A város és vidéki lakosság ellátása gabonafélékkel a helyi termésből megoldható.

A lakosság hiányt szenved: sóból, cukorból, CAM-termékekből szappanból, fűtőanyagból és a románok lábbeliből. A fiatalok a leventesapkát hordják, ezért hiányt szenvednek kalapból és téli sapkából (kucsmából).

A malmokban hiányoznak a hajtószíjak és az üzemyanyag.

[...] ⁵³⁴

Arhivele Statului București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Direcția Relații cu departamentele, dos. 112/1944., 169–217. Közli: 23. August 1944. Documente 1945–1945. vol. III. [1944.augusztus 23.–1945. január 31.], (colectivul de coordonare: Ardeleanu, Ion – Irimia, Vasile – Mușat, Mircea), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985. 220–228.

534 A kihagyott részben a beszerce-naszódi közállapotok leírása, majd az általános konklúziók olvashatók.